

Stáří nesmí znamenat ztrátu důstojnosti. Zástupce ombudsmanky upozorňuje na rizika v péči o starší lidi

9.7.2026 - | Kancelář veřejného ochránce práv

Starší lidé závislí na péči a podpoře se setkávají s nerespektováním své vůle a autonomie a se zásahy do důstojnosti. K této situaci přispívá i nedostatek podpory v běžném prostředí, kvůli němuž se pobytové služby pro řadu rodin stávají jedinou reálnou možností. Tato situace vytváří prostor také pro služby bez registrace, které fungují mimo zákonný dohled a mohou starší lidi vystavovat zvýšenému riziku zanedbávání, násilí a dalšího špatného zacházení. Zástupce ombudsmanky Vít Alexander Schorm na tyto problémy upozornil na základě výzvy ve vyjádření pro nezávislého odborníka OSN pro lidská práva starších osob.

Tématem výzvy k vyjádření pro nezávislého odborníka OSN pro lidská práva starších osob byla autonomie, důstojnost a lidská práva v situacích závislosti ve vyšším věku. Ve svém příspěvku vycházel zástupce ombudsmanky Vít Alexander Schorm především z poznatků z monitorovacích návštěv míst, kde starší lidé žijí v závislosti na péči a podpoře nebo mohou být omezeni na svobodě.

„Závislost na péči nesmí znamenat, že člověk přijde o možnost rozhodovat o svém životě, o soukromí nebo že s ním nemá být zacházeno důstojně. Stát musí zajistit, aby starší lidé měli dostupnou podporu v domácím prostředí a aby pobytové služby nebyly jedinou reálnou možností pro rodiny, které péči doma už nezvládají,“ uvedl zástupce ombudsmanky.

Starší lidé v pokročilých stádiích demence nebo s vážným fyzickým omezením jsou v České republice zvláště ohroženi zanedbáváním, sociální izolací a vyloučením z každodenního života.

Zástupce ombudsmanky upozornil také na dlouhodobé pobyty starších lidí na gerontopsychiatrických odděleních psychiatrických nemocnic. Někteří lidé zde zůstávají i poté, co už nepotřebují akutní zdravotní péči, protože pro ně nejsou dostupné vhodné komunitní nebo pobytové sociální služby.

„Problémem je také vyloučení starších lidí z rozhodování o svém životě. V praxi se stále nejčastěji používá omezení svéprávnosti a jmenování opatrovníka. Je potřeba posílit přechod od rozhodování za člověka k podporovanému rozhodování,“ zdůrazňuje zástupce ombudsmanky.

Nedostatek terénních, ambulantních a komunitních služeb zároveň vytváří tlak na pobytové služby. Rodiny často vnímají umístění do zařízení jako jedinou reálnou možnost, a to i v případech, kdy by starší člověk raději zůstal doma nebo žil v komunitě s podporou. Tato mezera posiluje institucionální péči a vytváří prostor také pro takzvané neregistrované služby.

„Péče v rodinách dopadá nejčastěji na ženy, které jsou kvůli ní vystaveny vyčerpání, chudobě, sociální izolaci a dlouhodobému vyloučení z trhu práce. Podpora státu je přitom nedostatečná,“ dodává k dané problematice zástupce ombudsmanky Vít Alexander Schorm.

Zástupce ombudsmanky doporučil, aby stát posílil domácí, terénní a komunitní služby a přijal jasný plán, jak postupně omezit závislost systému na ústavní péči. Za důležité považuje také zlepšení personálních a materiálních podmínek v sociálních službách, praktické využívání nástrojů, které respektují vůli a preference starších lidí, posílení nezávislého monitorování, stížnostních mechanismů a přístupu k právní pomoci, lepší ochranu před zanedbáváním, nátlakem, zneužíváním a

finančním vykořisťováním a systematickou podporu soukromým opatrovníkům, podpůrcům, zástupcům z řad členů domácnosti i neformálním pečujícím.

Přehledně - návrhy zástupce ombudsmanky

- Pokračovat v deinstitucionalizaci dlouhodobé péče prostřednictvím rozvoje dostupných komunitních služeb, podpory v domácím a přirozeném prostředí a podporovaného bydlení. Součástí tohoto procesu by mělo být přijetí jasného plánu postupného omezování a nahrazování ústavní péče, včetně dlouhodobých pobytů starších lidí na gerontopsychiatrických odděleních psychiatrických nemocnic, službami poskytovanými v běžném prostředí.
- Přijmout komplexní plán přechodu od náhradního k podporovanému rozhodování v souladu s článkem 12 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. Stát by měl zajistit, aby se v praxi skutečně využívaly nástroje, které respektují vůli a preference starších lidí a posilují jejich autonomii.
- Posílit nezávislé monitorování, dostupnost stížnostních mechanismů a přístup k právní pomoci, aby byla zajištěna účinná ochrana starších lidí před špatným zacházením, zanedbáváním, nátlakem, zneužíváním a diskriminací, včetně diskriminace z důvodu věku a finančního vykořisťování. Účinné ochranné mechanismy vyžadují bezpečné a přístupné možnosti oznámení, ochranu před odvetnými opatřeními, pravidelné vzdělávání personálu v prevenci špatného zacházení, dostatečné personální zajištění a řízení služeb založené na respektu k důstojnosti, autonomii a právům starších lidí.
- Zajistit systematickou podporu soukromým opatrovníkům, podpůrcům, zástupcům z řad členů domácnosti a neformálním pečujícím, a to zejména prostřednictvím vzdělávání, odborného poradenství, dostupných služeb v domácím prostředí, odlehčovacích služeb a spravedlivého ocenění neformální péče. Tato podpora by měla zohledňovat také genderový rozměr neformální péče a zahrnovat záruky proti nepřiměřené kontrole, nátlaku nebo rozhodování za staršího člověka ze strany osob, které mu poskytují péči či podporu.
- Vyjádření zástupce ombudsmana a dětského ombudsmana v angličtině

https://www.ochrance.cz/aktualne/stari_nesmi_znamenat_ztratu_dustojnosti-zastupce_ombudsmanky_upozornuje_na_rizika_v_peci_o_starsi_lidi